

Jeoturizm ve Sürdürülebilirlik: Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı Örneği*

Geotourism and Sustainability: The Kızılcahamam – Çamlıdere Geopark Case

M. Sercan GÜRSAY

sercan_gursay@hotmail.com

S. Gül GÜNEŞ

Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Atılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, Ankara
gul.gunes@atilim.edu.tr

Öz

Jeoturizm, günümüzde en çok talep gören özel ilgi turizmi türlerinden biridir. Diğer yandan iyi yönetilmeyen turizm, destinasyonlar üzerinde olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler ortaya koyabilmektedir. Bu nedenle tüm turizm türlerinin sürdürülebilirlik yaklaşımı içinde yönetilmesi oldukça önemlidir. İlk kez 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” isimli raporda değinilen ve kalkınmanın temeli olan sürdürülebilirlik kavramının; sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik şeklinde üç boyutu bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Kızılcahamam - Çamlıdere Jeoparkı örneğinde sürdürülebilir turizme yönelik uygulamaları değerlendirmektir. Bu kapsamda, yerel ilgi gruplarının jeopark alanının yönetiminde sürdürülebilir turizm yaklaşımının önemi konusundaki görüşleri belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda veriler; yazılı kaynaklardan (literatür taraması), gözlem ve görüşme (mülakat) yoluyla toplanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı’nda turizmin sürdürülebilirliği açısından; fiziki ve yasal koruma, yönetim, yetişmiş kalifiye eleman, sürdürülebilir finansal kaynak, yerel katılım ve eğitim konularında eksiklikler tespit edilmiştir. Söz konusu bu eksikliklerin ise, UNESCO GGN (Global Geopark Network) kriterleri dikkate alınarak giderilmesi mümkündür.

Anahtar sözcükler: Jeoturizm, Jeopark, Sürdürülebilirlik, Kızılcahamam, Çamlıdere

Abstract

Today, geotourism is one of the popular types of special interest tourism. On the other hand, poorly managed tourism can have some negative economic, environmental and socio-cultural impacts on destinations. Therefore, all types of tourism should be managed with a sustainable approach. The concept of sustainability, which had been first introduced in 1987, in the Report entitled “Our Common Future” as a fundamental of development, and has three dimensions of social, economic and environmental aspects. The purpose of this study is to evaluate sustainable tourism practices in Kızılcahamam - Çamlıdere Geopark. In this context, local stakeholders’ opinion on the importance of sustainable tourism in the management of the geopark area is determined. The qualitative method was used in this study. Data were collected through review of the related literature, observation and in-depth interviews. As a result of the study, physical and legal deficiencies in the protection and the management of the geopark area were identified. The lack of trained and qualified work force, sustainable financial resources, local participation, and education are the other major issues in terms of sustaining geotourism in Kızılcahamam - Çamlıdere Geopark. These deficiencies can be corrected under the UNESCO GGN (Global Geopark Network) criteria.

Keywords: Geotourism, Geopark, Sustainability, Kızılcahamam, Çamlıdere

* Bu makale Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Doç. Dr. Gül Güneş danışmanlığında hazırlanan “Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı’nda Jeoturizm ve Sürdürülebilirlik” isimli yüksek lisans tez çalışmasından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Giriş

1983 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yürüttüğü çalışmaların sonucunda 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" isimli bir rapor yayınlanmıştır. Bruntland Raporu olarak da adlandırılan raporda ortaya konan sürdürülebilir kalkınma kavramı günümüzde de önemini büyük ölçüde korumaktadır (Emrealp, 2005, s. 14). Raporda yer aldığı şekliyle sürdürülebilir kalkınma, "Bugünün gereksinimlerini, gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan karşılayan kalkınmadır" (United Nations, 1987).1991'de Digne Bildirgesi'nde ve 1992'de Rio Konferansı'nda bu kavramın önemini altı bir kez daha çizilmiştir. Bu üç önemli uluslararası toplantıda ortak olarak gelecek nesillerin hakkını koruma konusuna vurgu yapılmıştır. Bu yıllarda turizm sektörünün yenilenemez enerji kaynaklarıyla beraber, sosyal, kültürel ve doğal kaynakları da oldukça fazla bir şekilde kullandığı anlaşılmış ve korumacı bir yaklaşım olan sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir turizm söz konusu olduğunda öne çıkan başlıca göstergeler şunlardır:

- Sosyo-kültürel göstergeler (yerel halkın refahı, kültürel varlıklar, yerel halkın katılımı, turistlerin memnuniyeti ile ilgili konular vb.)
- Ekonomik göstergeler (ekonomik fayda elde etme, turistik ürünlerin üretiminin sürdürülmesi, mevsimsel etkiler vb.)
- Çevresel göstergeler [doğal varlıkların korunması, çevresel kaynak yönetimi (su, enerji, atık vb.)]
- Turizm planlanması ve yönetimi (destinasyon planlanması ve kontrolü, hizmet ve ürünlerin dizaynı, alanın kullanım yoğunluğunun kontrolü, ulaşım, pazarlama, markalaşma çalışmaları vb.)
- Küresel konulara cevap verme (iklim değişimi, salgın hastalıklar gibi) (UNWTO, 2006).

Birçok girişime rağmen günümüzde hâlâ turizmin yerel ekonomi, sosyo-kültürel yapı ve doğal çevre üzerinde olumsuz etkilerinin devam ettiği çeşitli uluslararası kuruluşlarca yayınlanan raporlarda [Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü "Gelişim İçin Sürdürülebilir Turizm" (UNWTO, 2011) ve Rio+20 "The future we want" (UNCSD, 2012)] açıkça görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilir turizmin önemini kaybetmediği bir gerçektir.

Günümüzde insanlar boş vakitlerini değerlendirirken bilinen klasik tatil destinasyonlarından farklı, onların özel olarak ilgilerini çeken destinasyonlara gitme eğilimi içindedirler. Novelli (2008, s. 13), özel ilgi turizmini "turistlerin tatil seçeneklerini özel ilgi alanlarını dikkate alarak seçtikleri bir turizm formudur" şeklinde tanımlarken, Nwafor'a (2012, s. 600) göre ise özel ilgi turizmi, homojen ve farklılaştırılmamış kitle turizmine karşı alternatif bir ürün olarak ortaya çıkmıştır. Yeni çıkan bu ürün, turistlerin özel ilgi alanlarına göre uygun hale getirilen bir turizm ürünüdür. Özel ilgi turizmi pazarı, diğer turistlere göre daha çok para harcanarak, daha sık seyahat etmeyi gerektiren ve daha çok aktiviteye dâhil olunarak yapılan bir turizm formu olarak algılanabilir. Aslında özel ilgi turizminde otantikliğe ve gerçek deneyimlere duyulan arzu ve haz vardır. Ayrıca bu turizm formu, elde edilen deneyimler dışında, turistlere; sömürücü bir tutum içinde olmadan, yerel toplumlarla tanışma ve özdeşleşme fırsatı sağlar (Rogerson, Simango ve Rogerson, 2013, ss.124-125). Turizm eğilimleri, yüksek deneyim ve tatmin seviyesine odaklanmıştır. Turistler seçimlerini artık özel ihtiyaçları ve ilgileri doğrultusunda yapmaktadırlar. Bundan dolayı özel ilgi turizm pazarlaması, turistlerin deneyimlerini ve beklentilerini en üst düzeyde tatmin etmeyi amaçlar (Wilhelm ve Barbieri, 2013, ss. 495-496).

Özel ilgi turizmi; deneysel, kültürel miras, macera (sörf turizmi, köpekbalığı, balina, kuş veya yıldırım gözlemciliği, vb.), sağlık, gastronomi ve hüzün (dark) turizmi olarak örneklendirilebilir. Jeoturizm ise son yıllarda bu turizm çeşitleri arasında yerini almıştır. Fosiller, mağaralar, yanardağlar gibi jeolojik oluşumlara ve jeolojiye ilgisi olan turistler, bu özellikleri barındıran bölgelere giderek jeoturizm aktivitesine katılmaktadırlar. Ülkemiz için yeni bir kavram olan jeoturizm, çeşitli yerli ve yabancı araştırmacılarca değişik şekillerde tanımlanmıştır. Kısaca jeoturizm, "doğayı ve jeolojik mirası inceleme amaçlı olarak gerçekleştirilen ziyaret veya gezi faaliyetleridir" olarak tanımlanabilir (Koçan, 2012, s.72). Bahram (2009, s. 17), jeoturizmi "toplumlar için jeositler dâhilindeki kültürel ve biyolojik olmayan varlıkları korumak ve yorumlamak için turizm endüstrisindeki disiplinler arası entegrasyonu gerektiren bir turizm çeşidi" olarak tanımlarken, Gümüş (2008, s.5) ise "doğal ortamlara, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları görmek ve tanımak için yapılan seyahatler olarak tanımlar. Doğaya nispeten daha az rahatsızlık veren turizm tipi olan jeoturizm, sürdürülebilir yerel kalkınma için de önemli bir kaynaktır". Jeoturizm sürdürülebilirlik

kavramını merkez alır ve jeolojik mirasların korunması için turizm sektörünü desteklemek gerekmektedir (Boley, 2009, s. 18).

Dünyada birçok ülkede bu ihtiyacı karşılamak amaçlı jeoparklar kurulmuştur. Jeopark, “aynı veya farklı türden jeositlerin topluca bulunduğu, yaya gezme mesafesinden küçük olmayan alandır” (Jemirko, 2013). Jeoparklar sadece içerisinde bulundurduğu hassas jeolojik oluşumlarla değil, aynı zamanda barındırdığı doğal ekosistem, biyolojik varlıklar ve etrafında yaşayan yerel toplumlarla birlikte değerlendirilmelidir. Avrupa’daki doğal park modeline uyan jeoparklar, millî parklardan daha farklı koruma statülerine sahiptir. Jeoparkların eğitim, doğa koruma, jeolojik mirasları koruma, sosyo-kültürel yapıyı koruma, yerel toplumlar açısından sürdürülebilir kalkınma sağlama ve bilimsel araştırma konuları gibi hem doğal hem de kültürel koruma hedefleri vardır. Bu yüzden jeoparklar, millî parklara göre daha karmaşık ve hassas bir yapıya sahiptir (Hartling ve Meier, 2010, s. 29).

Türkiye’nin sahip olduğu jeolojik miraslar göz önünde bulundurulduğunda, jeoturizmin gün geçtikçe ülke turizmine olan katkısının artacağı öngörülmektedir. Diğer yandan jeoturizm faaliyetleri sürdürülebilirlik anlayışı içinde yönetilmediğinde, jeoparkların kaynak değerlerine zarar verme tehlikesi de mevcuttur.

Araştırma alanı olan Kızılcahamam ve Çamlıdere, önemli bir volkanik arazide yer almasından dolayı birbirinden ilginç jeolojik oluşumlara ev sahipliği yapmaktadır. Kızılcahamam - Çamlıdere bölgesi jeopark kurmak için yeterli alana, doğal ve kültürel varlık kapasitesine sahiptir. Bu bölge jeolojik oluşumların yanı sıra; Alicin Manastırı, Mahkemeağacın Yeraltı Şehri gibi tarihi ve kültürel yapılara; Kara Akbaba ve Kızılcahamam Lalesi gibi bölgeye endemik bitki ve hayvan türlerine; Sey Hamamı Kaplıcaları gibi zengin termal su kaynakları ve maden suları gibi doğal kaynaklara; Karagöl ve Soğuksu Milli Parkı gibi mesire alanları ve doğa yürüyüş parkurlarına sahiptir. Bu özellikleriyle bölge, Ankara ve çevresinde sıkça tercih edilen turizm destinasyonlarındandır.

2006-2009 yılları arasında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) desteği ile Ankara Üniversitesi, Jeolojik Mirası Koruma Derneği (JEMİRKO), Maden Teknik ve Arama (MTA), Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü’nün işbirliği ile yürütülen “Millî Parklardaki Jeolojik Miras” projesinin çalışmaları sırasında; Kızılcahamam civarında çok sayıda jeosit olduğu

görülmüş, bunların hem korunmaları hem de yöreye ekonomik getiri sağlamaları için “Kızılcahamam – Çamlıdere Jeopark ve Jeoturizm Projesi” geliştirilmiştir. Böylece, Türkiye’nin ilk jeoparkı olma özelliğini taşıyan Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı 16 Temmuz 2010 tarihinde resmen açılmış ve ziyaret edilmeye başlanmıştır.

Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı; Sey Hamamı, Güvem Sütun Bazaltları ve Lav Akmaları, Beşkonak Balık, Yaprak ve Böcek Fosilleri, Işık Dağı, Karagöl, Mahkemeağacın Köyü Yapay Mağaraları ve Erken Roma Dönemi Kiliseleri, Abacı Köyü Peribacaları, Alicin Manastırı ve Kirmir Vadisi, Kızık Tüfleri, Kızık Köyü Fayı, Pelitçik – Yahşihan Köyü Silisleşmiş Ağaç Ormanı, Kızılcahamam Sıcak Su Kaynakları, Soğuksu Milli Parkı Andezitleri, Soğuksu Milli Parkı Volkanik Pişme Zonu, Soğuksu Milli Parkı Silisleşmiş Ağaç Fosili, Kızılcahamam Madensuyu ve Travertenleri, Taşlıca Köyü Gelin Kayası, Taşlıca Köyü Kaplumbağa Kardeşler, Kazan Memeli Fosilleri, Çamlıdere Tüfleri, Azapthane Volkanitleri, Akyarma Tüfleri, Özdere Volkanitleri olmak üzere 23 adet jeosit barındırmaktadır. 2000 km² lik bu jeopark alanı, kuzeyde Gerede ve Çerkeş’e, güneyde ise Kazan’a kadar uzanır.

Proje meydanından itibaren dört ayrı “jeoyol” ve üç ayrı “jeotur” güzergâhı (Şekil 1) izlenebilir (Jeoparkankara, 2014):

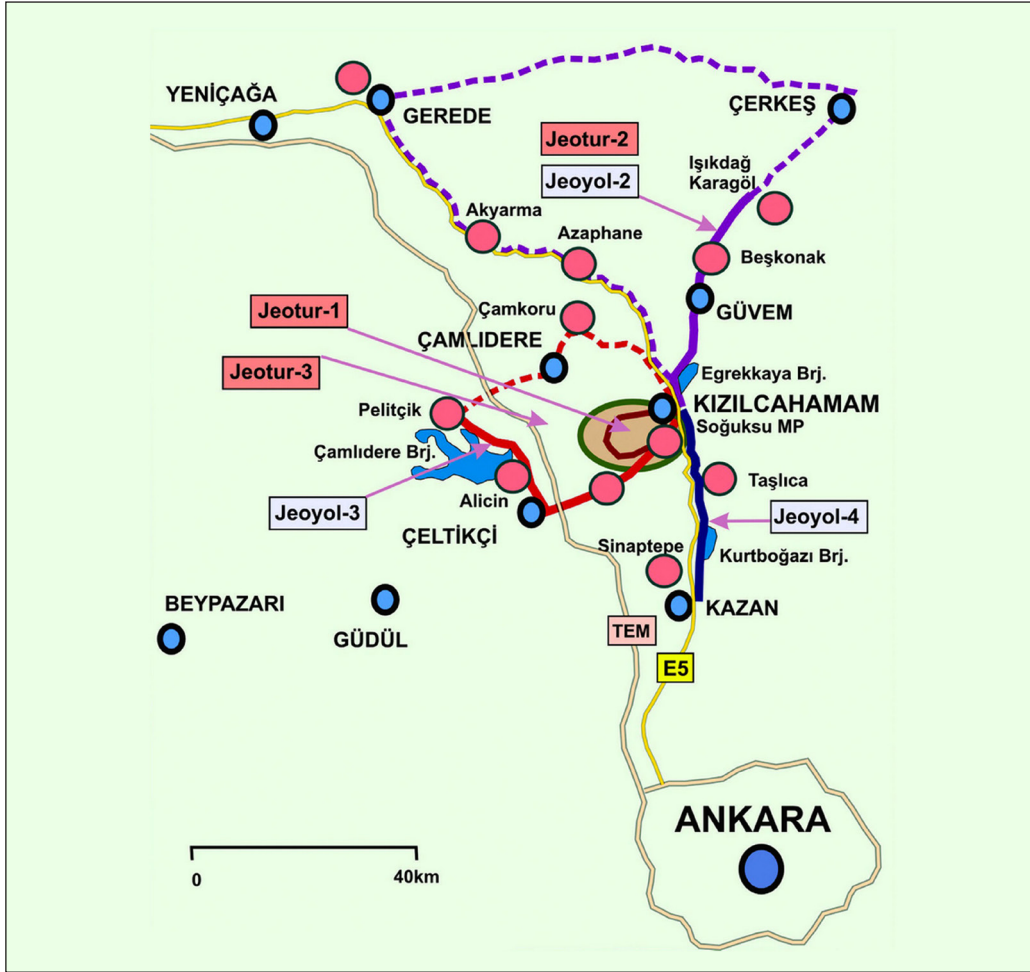
- Jeotur 1 – Soğuksu Milli Parkı içerisinde izlenecek rota.
- Jeotur 2 – Kızılcahamam – Çerkeş – Gerede – Kızılcahamam
- Jeotur 3 – Kızılcahamam – Pelitçik – Çamlıdere – Kızılcahamam

Daha kısa mesafeli turları tercih edenler için ortalama beş jeositi kapsayan dört ayrı “jeoyol” önerilmektedir (Jeoparkankara, 2014):

- Jeoyol 1 – Kızılcahamam – Güvem – Işıkdığı
- Jeoyol 2 – Kızılcahamam – Abacı – Pelitçik
- Jeoyol 3 – Kızılcahamam – Akyarma – Çamlıdere – Çeltikçi
- Jeoyol 4 – Kızılcahamam – Taşlıca – Kazan

Yöntem

Ülkemizdeki ilk jeopark olan Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı’nın sürdürülebilir turizm yaklaşımı ile yönetimi sayesinde, hem sahip olduğu jeolojik mirasları koruyarak

Şekil 1. Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı jeotur, jeoyol güzergâhları ve jeositler (Jeoparkankara, 2014).

bulduğu bölgeyi kalkındırması, hem de Türkiye turizmine katkı sağlamak için uluslararası jeopark ağlarında yerini alarak, Türkiye’de bulunan hâlihazırdaki jeoparklar ve yeni kurulacaklar için örnek olması mümkündür. Bu noktalardan hareketle bu araştırmanın amacı, Kızılcahamam - Çamlıdere Jeoparkı örneğinde sürdürülebilir turizme yönelik uygulamaları değerlendirmektir. Bu çalışmada; yerel paydaşların da dâhil olduğu ilgi gruplarının bölgedeki jeoturizmin sürdürülebilirlik bakış açısıyla yönetilmesinin önemi konusundaki görüşleri ve söz konusu paydaşların jeoparkta sürdürülebilir turizmin sağlanması konusunun neresinde yer aldıkları temel araştırma problemi durumundadır.

Araştırmada, nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda veriler; literatür taramasının yanı sıra, gözlem ve görüşme (mülakat) yoluyla toplanmıştır. Bu çalışma

kapsamında gerçekleştirilen veri toplama yöntemleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Sürdürülebilirlik kavramını, özel ilgi turizmi kapsamında jeoturizm ve jeopark kavramlarını açıklamak ve Kızılcahamam - Çamlıdere Jeoparkı’nın sahip olduğu doğal ve kültürel özellikleri ortaya koymak amacıyla kapsamlı bir şekilde yerli ve yabancı kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Bu çalışma esnasında zaman zaman çeşitli internet tabanlı kaynaklardan da yararlanılmıştır.
2. Saha çalışması, Kızılcahamam ve Çamlıdere bölgelelerinde belirlenen jeosit alanlarında gerçekleştirilmiştir. 10.11.2013 ve 12.02.2014 tarihlerinde olmak üzere, iki kez sahaya gidilerek sekiz jeosit alanı (Pelitçik - Yahşihan Köyü Silişleşmiş Ağaç Ormanı, Abacı Köyü Peribacaları, Mahkemeağcın Köyü Yapay Mağaraları ve

Erken Roma Dönemi Kiliseleri, Güvem Sütun Bazaltları ve Lav Akmaları, Beşkonak Balık, Yaprak ve Böcek Fosilleri, Karagöl, Soğuksu Milli Parkı Volkanik Pişme Zonu ve Soğuksu Milli Parkı Silisleşmiş Ağaç Fosili) ziyaret edilmiştir. Bu saha çalışmalarında çeşitli bilgi, belge ve fotoğraflar elde edilmiştir.

3. 16.01.2014 tarihinde Ankara Üniversitesi ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) ortaklığıyla düzenlenen "Jeopark ve Jeolojik

Miras Çalıştayı" na katılım sağlanmış ve çeşitli gözlemler gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda yapılan sunumlar dâhilinde "küresel jeopark anlayışı ve jeolojik miras", "Türkiye'deki jeopark girişimleri", "korunan alanlar ve yasal yükümlülükler" ve "alan yönetimi, jeolojik miras ve doğa turizmi" konuları hakkında bilgi ve belgeler elde edilmiştir.

4. Araştırmada, yarı yapılandırılmış mülakat yöntemine uygun açık uçlu sorulardan (Tablo I) oluşan bir görüşme

Tablo I. Mülakatlarda Kullanılan Açık Uçlu Sorular

Jeopark şu an <u>nasıl</u> yönetilmektedir?	Söz konusu uygulamalar <u>neden</u> yetersizdir?	Jeoparkta turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için <u>ne şekilde</u> önlemlerin alınması gerekmektedir?
<ul style="list-style-type: none"> Jeoparkı görmeye gelenler günübirlik mi geliyorlar yoksa konaklamalı olarak mı bölgeyi ziyaret ediyorlar? Eğer konaklamalı olarak bölgeyi gezmek isterlerse bölgede yeterli konaklama ünitesi var mıdır? 	<ul style="list-style-type: none"> Kızılcahamam - Çamlıdere Jeoparkı için Küresel Jeopark Ağı ve Avrupa Jeopark Ağı gibi uluslararası birliklere başvuru yapıldı mı? Veya yapılmadı ise sebebi nelerdir? 	<ul style="list-style-type: none"> Alanda bulunan jeolojik mirasların gelecek nesillere bozulmadan aktarılabilmesi için ne gibi önlemlerin alınması gerekmektedir?
<ul style="list-style-type: none"> Gelen turistlerin jeoturizm faaliyetini gerçekleştirirken katılabileceği başka turizm aktiviteleri de var mıdır? (Kampçılık, termal havuz, bisiklet turu, doğa yürüyüşü vb.) 	<ul style="list-style-type: none"> Jeopark projesi kapsamında kimler çalışmaktadır? Çalışanların eğitim düzeyleri nedir? Yerel halktan çalışanlar da var mıdır? 	<ul style="list-style-type: none"> Burada yapılan turizm faaliyetleri hükümet, yerel yönetimler, yerel halk, seyahat acenteleri ve diğer paydaşlardan destek görüyor mu? Yerel halk jeopark projesini destekliyor mu?
<ul style="list-style-type: none"> Jeositler için peyzaj ve alan planlamaları yapılmış mıdır? Eğer yapılmışsa söz konusu planlar eşliğinde gerekli düzenlemeler tamamlanmış mıdır? 		<ul style="list-style-type: none"> Jeoparkın taşıma kapasitesine ve ziyaretçi yönetimine ilişkin herhangi bir çalışma yapıldı mı?
<ul style="list-style-type: none"> Jeopark içerisinde bulunan jeolojik miraslar nasıl korunmaktadır? 		<ul style="list-style-type: none"> Bölge turizme ilk açıldığı zaman jeolojik eserler koruma altına alınmış mıydı? Şu an nasıl korunuyor?
<ul style="list-style-type: none"> Yerel halkın jeopark hakkındaki görüşleri ve jeopark içerisindeki konumu nedir? 		<ul style="list-style-type: none"> Turistlerin bölgeye geliş amaçları ile ilgili bir çalışma yapıldı mı?
<ul style="list-style-type: none"> Gerekli olan finansal kaynak nereden sağlanmaktadır? Bu proje için yeterli finansal kaynak sağlanmış mıdır? 		<ul style="list-style-type: none"> Üniversitelerden bilimsel araştırma için gelen gruplar var mı?
		<ul style="list-style-type: none"> Jeoparkın tanınırlığı ne derecededir? Bunun için hangi çalışmalar yapıldı?

formu kullanılmış ve 20/12/2013 – 12/03/2014 tarihleri arasında; iki yerel işletme sahibi, üç akademisyen, bir jeo-tur düzenleyen seyahat acentesi temsilcisi, bir millî park şefi ve jeopark projesini yöneten iki yerel yönetim temsilcisi ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Tablo II). Bu sayede farklı kesimlerden olan görüşmecilerin, aynı olaylar ve süreçleri nasıl değerlendirdikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Görüşmelerde Tablo I’de yer alan sorulardan, mülakat yapılacak kişilerin çalıştığı ve uzman olduğu alanlara göre hazırlanan üç farklı soru seti kullanılmış ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda, gözlem ve mülakatlar yoluyla elde edilen bulgular birleştirilerek değerlendirilmiştir. Mülakatlar sırasında ses kayıt cihazı ve anında not tutma yöntemi ile kayıt edilen veriler deşifre edilerek metin haline getirilmiştir. Deşifre ve analiz esnasında toplanan verilerin “orijinal” formlarına mümkün olduğunca sadık kalınmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında toplanan veriler ışığında elde edilen bulgular şöyledir:

Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı’nı görmeye gelenler, çok büyük bir oranla parkı günübirlik ziyaret etmektedirler. Bunun yanı sıra jeoparkı konaklamalı olarak gezmeyi tercih edenler de mevcuttur. Konaklamalı olarak bölgeye gelenlerin büyük bir kısmını, üniversitelerden gelen eğitim ve araştırma grupları oluşturmaktadır. Bireysel olarak konaklamayı tercih edenler ise daha çok bölgenin jeotermal kaynaklarından yararlanmak üzere bölgeye gelen turistlerin jeoparkı duyup, merak etmesinden kaynaklanmaktadır. Seyahat acentesinden edinilen bilgiye göre, tüm jeo-turlar günübirlik tur olarak düzenlenmektedir ve tur süresince 23 jeosit durağından ancak 5-6 tanesini görmeye yetecek zaman olmaktadır (S1). 10.11.2013 tarihinde ger-

Tablo II. Mülakat Yapılan Kişiler ve Deşifre Kodları

Görev	Mülakat İçin Seçilmesine Sebep Olan Özellikler	Kodlama
Akademisyen	JEMİRKO üyesi, Kızılcahamam – Çamlıdere Jeopark ve Jeoturizm Projesi Araştırma ve Yürütme Grubu Üyesi	A1
Akademisyen	Kızılcahamam – Çamlıdere Jeopark ve Jeoturizm Projesi İdari ve Teknik Koordinasyon Grubu Üyesi	A2
Akademisyen	JEMİRKO Kurucu Üyesi ve Başkanı, UNESCO Jeopark İnceleme ve Araştırma Grup Başkanı, Kızılcahamam – Çamlıdere Jeopark ve Jeoturizm Projesi İdari ve Teknik Koordinasyon Grubu Üyesi	A3
Yerel Yönetim Temsilcisi	2009 – 2013 yılları arasında Jeopark Koordinasyon Merkezinde Jeopark Koordinatörü olarak görev yapmıştır.	Y1
Yerel Yönetim Temsilcisi	2013 yılında kadar Kızılcahamam Belediyesi Turizm Ofisinde görev yapmıştır. 2013 Eylül ayı itibarıyla Jeopark Koordinatörü olarak görev yapmaktadır.	Y2
Yerel İşletme Sahibi	2008 yılından beri Kızılcahamam Merkezde bulunan Deva Otel’in Müdürlüğünü yapmaktadır.	İ1
Yerel İşletme Müdürü	2010 yılından beri Soğuksu Milli Parkı girişinde bulunan Anadolu Mangal Evi restoranında sorumlu müdür olarak çalışmaktadır.	İ2
A Sınıfı Seyahat Acentesi Yöneticisi	Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı’na jeo-tur düzenleyen acente şirketinde yönetici olarak çalışmaktadır.	S1
Soğuksu Milli Park Şefi	İçinde çeşitli jeositleri bulunduran Soğuksu Milli Parkı’nın Şefi.	M1

çekleştirilen saha çalışması kapsamında dahil olunan jeotur da bu görüşü doğrular niteliktedir. Tur kapsamında Pelitçik – Yahşihan Köyü Silişleşmiş Ağaç Ormanı, Abacı Köyü Peribacaları, Mahkemeağcin Köyü Yapay Mağaraları ve Erken Roma Dönemi Kiliseleri, Güvem Sütun Bazaltları ve Lav Akmaları, Beşkonak Balık, Yaprak ve Böcek Fosilleri ve Karagöl olmak üzere sadece 6 jeo-sit durağı ziyaret edilmiştir. Oysa her seferinde sadece belli başlı ve ulaşımı en kolay jeosit duraklarının gezilmesi jeopark fikrine aykırıdır. Kısaca kısır bir döngü olarak hep aynı duraklar değil, değişik turlarla jeoparktaki diğer durakların da programa dâhil edilmesi gerekir (A3).

Görüşülen kişilerin tamamı tarafından, konaklamalı olarak bölgeyi gezmek isteyenler için bölgede yeterli sayıda ve her kesime hitap eden konaklama ünitelerinin bulunduğu; yalnız hafta sonları bölgedeki termal otellerin doluluk oranlarının artışından dolayı yer bulamama sıkıntısıyla karşılaşabilecek olan jeo-turistlerin, bu problemi önceden rezervasyon yaparak rahatça çözebileceği vurgulanmıştır.

Jeo-turistlerin bölgede katılabileceği farklı turizm aktiviteleri de mevcuttur. Bu aktiviteler için doğa yürüyüşü ve termal turizm gibi ortak bir görüş varken, Kızılcahamam merkezdeki yöresel ürün satan dükkanlardan alış-veriş yapma (A3), kampçılık, bisiklet turu (A1 ve A2), avcılık (Y1), kuş gözlemciliği -özellikle kara akbaba- (M1 ve S1) gibi alternatif aktiviteler de mevcuttur. Fakat bu aktiviteleri ancak konaklamalı turlara katılan turistler gerçekleştirebilir, çünkü gününbirlik yapılan turlarda zaten ziyaretçilerin bu aktiviteleri yapmak için zamanı kalmamaktadır (S1).

Turistlerin bölgeye geliş amaçlarını belirlemek için bugüne kadar belirli bir araştırma yapılmamıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre direkt jeoparkı görmeye gelenler çoğunluğu teşkil etse de, başka amaçlar doğrultusunda bölgeye gelip jeoparkı duyduktan sonra merak ederek gezmek isteyenler de bulunmaktadır. Bunlara ek olarak bazı ziyaretçilerin ise bölgeden geçerken tesadüf eseri jeosit levhalarını görerek rotalarını değiştirdikleri belirtilmektedir (A1). Soğuksu Millî Parkı'na gelen ziyaretçilerin jeositleri duyup bu bölgeleri görmek istediklerini belirten millî park şefi, özellikle araştırma gruplarının direkt jeositleri görmek için geldiğini vurgulamıştır (M1). Jeopark koordinatörü ise bölgenin sahip olduğu termal kaynaklar, doğa ve jeoparktan oluşan bileşimin turistleri bölgeye çektiğini düşünmektedir (Y2). Hâlihazırda bölgeye gelen yürüyüş grupları jeopark açıldıktan sonra daha

da artmıştır (Y1). Bulgulara göre direkt jeoparkı görmeye gelenler (araştırmacılar, doğa yürüyüş grupları ve turlarla gelen ziyaretçiler) çoğunluktadır. Bu gruplar, jeoparkı daha çok internet aracılığı ile öğrenmektedir (A3). Ayrıca, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi de, eğitim amacı ile jeoparkı ziyaret etmişlerdir (Y1).

Jeopark projesi kapsamında Ankara Üniversitesi başta olmak üzere Kızılcahamam Belediyesi, Kızılcahamam ve Çamlıdere Kaymakamlıkları, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü, Ankara Valiliği ve JEMİR-KO işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Proje kapsamında çalışanların büyük bir çoğunluğunun eğitim seviyesi üniversite, yerel yönetimler bünyesinde çalışanların eğitim seviyesi ise lise düzeyindedir. Yerel yönetimler haricinde yerel halk ve yerel kuruluşlardan temsilciler proje yönetimine dâhil değildir.

Jeopark için gerekli olan finansal kaynak TÜBİTAK ve Kalkınma Bakanlığı gibi kuruluşlara sunulan projelere karşılanmaya çalışılmaktadır. Bunun haricinde proje sürecinde yerel yönetimlerin ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü'nün maddi ve iş gücü kaynaklarından yararlanılmıştır. Jeoparkın kendine ait bir bütçesi bulunmamaktadır. Bu durum bazı görüşlere göre büyük bir avantaj olarak yorumlanmıştır. Çünkü bu sayede herkes kendi üzerine düşen görevi yerine getirebilmektedir (A3). Fakat eski jeopark koordinatörü, her jeoparkın kendine ait bir bütçesinin olması gerektiğini savunmaktadır (Y1). Ayrıca, jeoparkın kendine ait bir yönetimi ve bütçesi olmaması konusunda sıkıntı çekildiği de ifade edilmiştir (Y2, A1 ve A2). Asıl kaynağın jeoparkın kendisinin olması gerektiği ve burada yapılan turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirin jeoparka aktarılması gerektiği düşünülmektedir (A2).

Jeosit alanlarının peyzaj planlarının Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü tarafından 2010 yılında tüm jeosit durakları için yapıldığı ama finansal kaynakların yeterli olmamasından dolayı faaliyete geçirilemediği belirtilmiştir (A1). Bu duraklar arasında sadece Soğuksu Millî Parkı içerisindeki "fosil ağaç" durağı plana uygun bir şekilde tamamlanmıştır ama tüm duraklarda da tabula çalışmaları bitmiştir. Ayrıca Güvem – Beşkonak ve Abacı Köyü'ndeki duraklarda bazı peyzaj çalışmaları tamamlanmıştır. Doğayla örtüşen malzemelerden yapılan bu çalışmaların doğa şartlarına dayanıklı olmadığı ve zaman içerisinde bozulduğu bilinmektedir (Y1).

Soğuksu Milli Parkı içindeki “fosil ağaç” jeositi hariç jeopark turizme açıldığında hiçbir jeosit koruma altına alınmamıştır ve hâlen herhangi bir koruma söz konusu değildir. Zaten ilk başta turistlerin olmadığını ve sadece bilinç sahibi araştırma gruplarının geldiğini belirten jeopark koordinatörü, tahribatlar başladıktan sonra önlem alınmasının gündeme geldiğini açıklamıştır (Y2). Fakat fiziksel koruma olmamasına rağmen jeopark projesi kapsamında bilinçlendirme çalışmaları işe yaramış ve eskisinden daha duyarlı olan yerel halk jeoparkı sahiplenmeye başlamıştır. Diğer yandan bu çalışmaların yasal bir koruma olmadan hiçbir anlamı yoktur (A1).

Jeoparkı tanıtmak amaçlı farklı farklı çalışmalar yapılmıştır. Üç dört senelik zaman diliminde, özellikle de sürecin başında medyanın büyük ilgisinin olduğu belirtmiştir (Y1). Hatta NTV'nin parkın açılışını canlı yayınladığı, CNN ve TRT gibi büyük kanalların burada çekim yaptığı bilinmektedir (Y2). Ayrıca Kızılcahamam Belediyesi kitap, broşür vb. tanıtım materyalleri bastırıp çeşitli toplantılarda ve çalıştaylarda sergilemektedir. Meraklısının internet başta olmak üzere çeşitli kanallardan araştırıp öğrendiği ve bölgeye geldiği belirtilmektedir. Fakat daha çok ağızdan ağza yayılma yoluyla jeoparkın tanındığı düşünülmektedir (A1). Bunlara ek olarak okullarda verilen eğitimlerle, katılım sağlanan ulusal ve uluslararası çalıştay ve fuarlarla Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı tanıtılmaktadır. Artık tanıtımın fayda yerine zarar getirdiği ve tanıtım faaliyetlerine şu an için gerek kalmadığı belirtilmektedir (A3 ve Y1). Eskiden insanların bu oluşumları bilmediği tabelalar konulunca haberdar olduğu ve şuan için bölgenin hak ettiği ziyaretçi sayısına ulaşamadığı düşünülmektedir fakat ileride bu sayının artacağını beklenmektedir (S1). Ayrıca, şu an bölgede turistik jeopark ürünleri pazarlanmadığından, gelen ziyaretçilerin bölgeye bir katkı sağlamadığı görüşü hakimdir (A3).

Jeoparklar konusunda yeterince bilgi sahibi olmayan yerel halk ilk başlarda jeopark fikrine olumlu yaklaşmamış hatta belirli tepkiler doğmuştur. Fakat daha sonra yapılan inka ve bilinçlendirme çalışmaları, odak grup ve bölge toplantıları sayesinde jeoparkın ne olduğu anlatılmış ve bu sorun aşılmıştır. Yerel halk daha çok kendi kendine bir şey yapmaktansa, yönlendirilmeyi tercih etmektedir (A2). Bu çalışmalardan ve düzenlenen turlardan sonra yerel halk özellikle de yerel esnaf kendisine ekonomik kazanç getireceğini düşündüğünden konuya olumlu bakmaya başlamıştır. Yerel bir yiyecek-içecek işletmesindeki sorumlu müdür, hem daha fazla kazanç elde etmelerini sağlayaca-

ğundan hem de gençlere istihdam olanağı sağlayabileceğinden dolayı projeyi desteklediklerini belirtmiştir (İ2). Bir başka yerel işletme sahibi ve otel müdürü ise buradaki doğa harikalarını görmenin herkesin hakkı olduğunu vurgulayarak ileride bölgeye, dolayısıyla burada yaşayan insanlara katkı sağlayacak bu projeyi desteklediklerini belirtmiştir (İ1). Yerel işletme sahipleri, işletmelere gelen müşterilerin sayısının arttığını ifade etmişlerdir. Ancak konaklama işletmeleri açısından şu an için geçmişe göre kayda değer bir artış görülmemektedir.

Seyahat acenteleri açısından bakıldığında, “jeo-tur” acenteler için yeni bir ürün olduğundan, gerçekleştirilen tüm turlar işletme açısından olumlu bir etki oluşturmaktadır. Fakat tabelaların konulmasından sonra bölgede tahribatın arttığını belirten tur şirketi yöneticisi, eğer böyle devam ederse durumun gelecekte acenteleri olumsuz etkileyebileceğini değerlendirmiştir. Acente yöneticisi ayrıca jeolojik eserlerin koruma altına alınmadığını da ifade etmiştir (S1).

Jeopark koordinatörüne göre jeositler belirli bir noktada toplanmayı, geniş bir alana yayıldığı için korunması mümkün olmamaktadır (Y2). Koruma konusunda da diğer konularda olduğu gibi hem finansal, hem de bürokratik sıkıntılar öne çıkmaktadır ve süreç ağır işlemektedir. Fiziksel korumanın olması gerektiği ama bunun tek başına çözüm olamayacağı, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının da önemli olduğu vurgulanmıştır (A2 ve M1). Milli park şefi, fiziki koruma altına alınan milli park içerisindeki “fosil ağaç” jeositinin bile alınan önlemlere rağmen zarar gördüğünü belirtmiştir (M1). 12.02.2014 tarihinde yapılan saha çalışması sırasında fiziki koruma altına alınan tek jeosite yapılan inceleme sırasında ne yazık ki bu hasarlar tespit edilmiştir. Daha öncede 10.11.2013 tarihinde gerçekleştirilen gözlemlerde; “Beşkonak Balık, Yaprak ve Böcek Fosilleri”, “Abacı Köyü Peribacaları”, “Pelitçik – Yahşihan Köyü Silisleşmiş Ağaç Ormanı” ve “Mahkemeağcın Köyü Yapay Mağaraları ve Erken Roma Dönemi Kiliseleri” jeosit duraklarında çeşitli hasarlar tespit edilmiştir.

Güvem Köyü'nün yaklaşık 5 km kadar kuzeydoğusundaki Beşkonak Köyü civarında doğa harikası olan bitki ve hayvan fosilleri bulunmaktadır. Kontrolsüz düzenlenen turlar ve plansız ziyaretçiler yüzünden şu an bölgede sadece yaprak fosili gözlemlenebilmektedir (Şekil 2).

Pelitçik – Yahşihan Köyü Silisleşmiş Ağaç Ormanı'ndan ticari veya kişisel sebeplerden ötürü izinsiz olarak alan dışına çıkartılan fosil ağaçların olduğu bilinmektedir.

Şekil 2. Beşkonak'ta gözlemlenen yaprak fosili.
Kaynak: Gürsay, 2013.

Şekil 3. Abacı Köyü Peri Bacaları'na gelen turistler tarafından yapılan tahribat.
Kaynak: Gürsay, 2013.

Ayrıca alana yapılan her kontrolsüz ziyarette, turistlerin hatıra amaçlı yanlarında götürdüğü her fosil, alandaki fosil ağaç sayısını azaltmaktadır. Bir başka kırılgen yapıya sahip olan “Abacı Köyü Peri Bacaları”nda ise turistlerin yumuşak kayaları oymak suretiyle oluşturduğu tahribatlar gözlemlenmiştir (Şekil 3).

Mahkemeağcın Köyü Yapay Mağaraları ve Erken Roma Dönemi Kiliseleri jeosit alanı ise, hâlâ köylülere odun deposu olarak kullanılmaktadır (Şekil 4). Bu tür yanlış kullanım ve tahribatlardan dolayı tarihi jeosit alanları çeşitli zararlar görmekte ve temizlenen bu alanlar tekrar kapanmaktadır.

Yasal koruma statüsüne sahip olmayan bu alanları korumanın zor olduğu belirtilmektedir (A1). Bu alanların da yasa kapsamına alınması önerilmesine rağmen, çıkan yasada sadece biyo-çeşitlilik kavramının yer alması, taş ve kayaç gibi cansız varlıkların koruma altına alınmaması üzücü bir gelişmedir (A1).

Görüşülen kişilerin tamamı, Küresel Jeoparklar Ağı (GGN – Global Geoparks Network) ve Avrupa Jeoparklar Ağı (EGN – European Geoparks Network) gibi uluslararası ağlara başvuru yapılmadığını, bu ağlara aday olabilmek için istenilen kriterleri Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı'nın şu an için sağlamadığını belirtmişlerdir. Fakat en kısa zamanda farklı projelerle eksikliklerin giderilmesi ve bu ağlara başvuru yapılması istendiği aktarılmıştır. Bu ağlara üye olmanın en büyük avantajı jeopark açısından belirli bir standart sağlamasıdır. En önemli eksikliklerden biri de jeopark adına çalışacak dil bilen personelin olmayı-

şıdır. Ayrıca bu ağlara üye olan jeoparkların bütçelerinden yıllık 1500 € kadar üyelik bedeli ödemesi gerekmektedir. Oysa jeoparkın kendine ait bir bütçesi yoktur (A3). Küresel Jeopark Ağı kriterleri arasında önemli bir yeri olan “yerel halkın bilinçlendirilmesi” ve “alanın korunması” konularında da ciddi eksiklikler bulunmaktadır (A1).

Bugüne kadar, jeositlerin korunmasında önemli bir konu olan taşıma kapasitesi ve ziyaretçi yönetimine yönelik hiçbir çalışma yapılmamıştır. Jeopark Koordinatörlüğü'ne göre aylık yaklaşık 120 kişi jeoparkı ziyaret etmektedir (Y2). Bu veriler sadece jeopark koordinasyon merkezi aracılığıyla bölgeye gelenleri kapsamaktadır. Hala çevre düzenlemesi bitmediğinden, zaten böyle bir çalışma yapılamayacağı fakat bu düzenlemeler bitince yapılacak çalışmalar sonucu çeşitli kısıtlamaların getirileceği belirtilmiştir (A1). Ayrıca ziyaretçi trafiğinin kontrol altına alınması için etrafı telle çevirmeden, her jeosit durağına bir ziyaretçi giriş kapısı yapılmasının planlandığı fakat henüz faaliyete geçirilemediği belirtilmiştir (A3).

Jeolojik mirasların gelecek nesillere aktarılması için, hem yerel halk hem de turistler için eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının artarak devam etmesi, bu doğal güzellikleri görmenin gelecek nesillerin de hakkı olduğunun anlatılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, jeositlerin en kısa zamanda fiziki ve yasal anlamda koruma altına alınmalarının önemi paylaşılmıştır.

Tüm bu bulgulara bakıldığında Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı'nın çok paydaşlı bir yapı içerisinde olduğu görülmektedir. Fakat dünyadaki örneklerinin sahip olduğu gibi

Şekil 4. Makemeağcin Köyü'nde odun deposu olarak kullanılan tarihî alan.
Kaynak: Gürsay, 2013.

henüz kendine ait bir yönetimi ve bütçesi bulunmamaktadır. Paydaşlar kendine ait alanlarda kendi yapabilecekleri ölçüde jeoparka katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu çabalar yeterli destek görmediğinden dolayı, ne yazık ki jeopark projesi kapsamında planlanan uygulamalar faaliyete geçememektedir. Genel olarak bakıldığı zaman en büyük engel olarak finansal kaynak bulma sıkıntısı ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmaların yeterince hızlı bir şekilde tamamlanamamasının diğer bir sebebi ise bürokratik engeller olduğu görülmektedir. Beklenen desteği bulamamalarına rağmen Ankara Üniversitesi ve Kızılcahamam Belediyesi başta olmak üzere tüm paydaşlar projelerini ellerinden geldiğince desteklemiştir ve jeoparka büyük katkılar sunmuşlardır. Jeopark adına büyük bir çaba harcanmasına rağmen, planlanan peyzaj, koruma ve yerel kalkınma çalışmalarının yarıda kaldığı gözlemlenmiştir.

Gelinen noktada Soğuksu Milli Parkı içerisinde yer alan “Fosil Ağaç” durağı hariç, hiçbir jeosit fiziki koruma altına alınamamıştır. Ayrıca jeoturizm planları içerisinde olan yerel halkın, herhangi bir jeo-ürün üretmesi ve pazarlaması sağlanamamıştır. Tüm bu eksikliklere rağmen Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı 16.07.2010 tarihinde resmen açılmış ve turizm faaliyetleri başlatılmıştır. Yapılan tanıtım çalışmaları ve reklamlar, karayollarına konulan jeosit-

leri gösteren ok işaretleri ve jeosit duraklarında bulunan bilgi tabelaları insanları bölgeye çekmiştir. Bölgeye yapılan jeo-turların, seyahat acenteleri ve Kızılcahamam merkezindeki hali hazırdaki esnafa (özellikle yiyecek-içecek işletmeleri) ekonomik katkı sağlarken, ortada jeo-ürün ve hizmet satan işletmeler ve girişimler olmadığından dolayı yerel halka istenilen şekilde bir ekonomik katkı sağlamadığı görülmüştür. Eğitim ve araştırma grupları dışında, gelenlerin bölgeyi günübirlik ziyaret etmek istemesi ve acentelerin sadece günübirlik tur düzenlemesi sonucunda bölgedeki konaklama işletmeleri beklenen düzeyde ekonomik bir katkı elde edememiştir. Fakat bunların yanı sıra, bölgedeki okullarda eğitim gören öğrenciler ve yerel halk için yapılan eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları sayesinde bölgede yaşayan insanların sahip oldukları doğal ve kültürel değerlerin farkına vararak, bu değerlere sahip çıktığı anlaşılmıştır.

Sürdürülebilirlik açısından Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı'nda yapılan jeoturizm faaliyetleri değerlendirildiğinde, “sürdürülebilirlik” kavramının temelini oluşturan çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel değerlerden sadece sosyo-kültürel değerler olumlu şekilde etkilenmiştir. UNESCO destekli bir kuruluş olan GGN jeopark kriterlerinin esas alınarak yeni düzenlemeler ve planlar eşliğinde

çalışmaların sürdürülmesinin olumsuz çevresel ve ekonomik etkileri azaltacağı değerlendirilmiştir.

Sonuç

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar üç ana başlık altında değerlendirilebilir:

- Jeopark nasıl yönetilmektedir?

Jeopark projesi çeşitli paydaşlar tarafından oluşturulsa da parkın yönetimini sağlamaya çalışan (Ankara Üniversitesi ve Kızılcahamam Belediyesi) iki ana paydaş tespit edilmiştir. Bu iki ana kuruluşun yönlendirmeleriyle her paydaş kendi görev ve sorumlulukları çerçevesinde üstüne düşeni yapmaya çalışmaktadır. Bu zamana kadar Kızılcahamam – Çamlıdere jeoparkı adına 23 jeosit durağı düzenlenmiş, bu durakların peyzaj planları yapılmıştır. Yapılan peyzaj planlarının uygulamaya aktarılması gibi finansal kaynak gerektiren tüm çalışmalar, TÜBİTAK ve Kalkınma Ajansı gibi kuruluşlara sunulan projeler sayesinde elde edilen maddî ve iş gücü kaynaklarıyla yapılmaktadır. Yerel halk ile bilinçlendirme ve farkındalık sağlamak adına toplantılar yapılmış ve bu toplantılar sonucu olumlu sonuçlar alınmıştır. Ayrıca bölgede okuyan öğrencilere çeşitli eğitimler verilerek bölgelerini daha iyi tanımaları ve jeopark hakkında daha kapsamlı bilgi edinmeleri de sağlanmıştır. Çeşitli ulusal ve uluslararası çalıştay, fuar ve toplantılarda jeoparkın tanıtımı yapılmıştır. Bunlara ek olarak yurt içinde yazılı ve görsel medya aracılığı ile jeopark tanıtım çalışmaları yapılmış ve bölgede turizmin gelişmesine katkıda bulunulmuştur.

- Uygulamalar sürdürülebilirlik açısından neden yetersizdir?

Sürdürülebilir turizm ilkelerine baktığımız zaman üç ana başlığı görmekteyiz. Bunlar; ekonomik yapı, sosyo-kültürel yapı ve doğal çevredir. Bu başlıklar altında araştırma bulguları değerlendirildiğinde, jeoparkın sürdürülebilir bir anlayışla yönetilmek istenmesine rağmen çeşitli sebeplerden dolayı sürdürülebilirliğin sağlanamadığı görülmektedir.

Yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığı zaman sosyo-kültürel gelişim anlamında harcanılan çabaların sonuç verdiği ve yerel halkın sahip olduğu bu doğal güzelliklerin ve bu zamana kadar korunmuş kültürlerinin farkına vararak bu alanları ve kültürü sahiplendiği görülmüştür. Diğer yandan ekonomik ve çevresel anlamda değerlendirildiğinde bazı olumsuz bulgulara rastlanmıştır.

Bu bulgulara göre alanın tanıtımı yapılarak resmen jeoturizm faaliyetleri başlatılmasına rağmen, Soğuksu Milli Parkı içerisinde bulunan bir jeosit haricindeki hiçbir durakta jeositlerin fiziki koruma altına alınmadığı görülmüştür. Tanıtım çalışmalarına ara verilmesine rağmen, jeoparka ve bölgeye olan ilgi giderek artmaktadır.

Korunaksız olan bu alanlara yapılan ziyaretler sonucu tahribatların günden güne çoğaldığı gözlemlenmiştir. Çevresel açıdan bakıldığında jeoturizm konusundaki sabırsız yaklaşım, koruma altyapısı olmayan bu alanlar için yüksek potansiyelli risk faktörü oluşturmaktadır.

Yerel ekonomi açısından bakıldığı zaman sürdürülen jeoturizm faaliyetlerinin, henüz jeo-ürünler oluşturulmadığından dolayı, jeoparka ve yerel halka hiçbir katkısının olmadığı belirlenmiştir. Diğer yandan özellikle turlarla gelen turistlerin ve eğitim-araştırma amaçlı gelen yüksek öğretim kurumlarının Kızılcahamam merkezde hâlihazırda bulunan yerel esnafa (özellikle yiyecek-içecek işletmeleri) katkısı olduğu görülmüştür. Fakat bölgeye yapılan turların tamamı günübirlik olarak düzenlendiğinden, bölgedeki konaklama işletmeleri açısından kayda değer bir etki gözlenmemiştir. Seyahat acenteleri açısından bakıldığında ise işletme açısından yeni bir ürün olarak “jeo-tur” ortaya çıktığından, olumlu bir gelişim söz konusudur.

Tüm bu gelişmeler değerlendirildiğinde; yapılan planların eksikliğinden ziyade, bu planların hayata geçirilememesi nedeniyle jeoturizmin sürdürülebilirliğinin sağlanamadığı belirlenmiştir. Bu planların uygulanamamasındaki en büyük sebep ise Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı'nın kendine özgü bir yönetiminin ve bütçesinin bulunmamasıdır.

- Jeoturizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için ne şekilde önlemler alınmalıdır?

Ekonomik anlamda sürdürülebilirliğin sağlanması için yerel halkın jeopark kapsamında jeo-ürün odaklı ticari girişim faaliyetleri desteklenerek, jeoparkın ve bölgenin kültürel özelliklerini taşıyan bu ürünlerin satışından elde edilen gelirin yerel halka ve jeoparka yansıtılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra jeopark içinde ve bu satış ofislerinde çalışacak olan kişilerin yerel halk içerisinden istihdamının sağlanması gerekmektedir. Ancak böylece yerel anlamda sürdürülebilir kalkınma sağlanabilir.

Sosyo-kültürel açıdan hâlihazırda yerel halk ile yapılan eğitim ve farkındalık çalışmalarına ara vermeden devam

edilmeli, önce yerel daha sonra da bölgesel düzeyde alanın sosyal ve kültürel özellikleri açığa çıkartılmalıdır. Bu sayede jeolojik mirasın önemi ve korunması gerektiği konusunda bilinçlenme sağlanabilecektir. Bilinçlendirme çalışmalarının ziyaretçi ve turistler için de gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Çevresel korumanın sağlanması için, jeoparkın ve bölgenin sahip olduğu eşsiz kaynaklara yönelik koruma faaliyetleri vakit kaybetmeden hayata geçirilmelidir. Öncelikle planları bulunan 23 jeositin tamamı fiziksel koruma altına alınarak peyzaj çalışmaları tamamlanmalıdır. Böylece daha önce yapılamamış olan ziyaretçi yönetimi çalışmaları için bir zemin oluşturulmuş olacaktır. Jeoparkın içerisinde yer alması planlanan ziyaretçi yönetim merkezinin yapılması da, bölgedeki ziyaretçi trafiğinin kontrol altına alınması bakımından fayda sağlayacaktır. Ayrıca konunun uzmanları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve hukukçularla birlikte çalışılması ve çevre koruma konusunda var olan kanunların jeolojik oluşumları da kapsamı için ilgili devlet kurumlarına görüş aktarılması da oldukça önemlidir.

Elde edilen bulgulardan hareketle, Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı'nın ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel yönlerden tüm eksikliklerinin giderilmesi ve sürdürülebilir bir anlayış içinde jeoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda etkin bir yönetim mekanizmasının ortaya konabilmesi için dünyadaki diğer jeopark ve jeoturizm alanlarındaki yönetim yaklaşımlarının, özellikle de UNESCO'nun benzer alanlar için ortaya koyduğu yaklaşımların benimsenmesi önemlidir. Bu kapsamda yasal düzenlemelerle jeoparklar da koruma statüsüne sahip alanlara dâhil edilmelidirler. Jeoparklarda gerçekleştirilecek turizm faaliyetleri düzenlenirken, aynı diğer korunan alanlarda olduğu gibi alanın sahip olduğu hassas dengeler gözetilmelidir. Uluslararası kuruluşlarca belirlenen kriterlerle, benzer alanların korunması sağlanırken; aynı zamanda da bu alanların içinde ve yakınında yaşayan insanların hakları da gözetilmektedir.

Tüm bu sebeplerden dolayı Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı için UNESCO GGN kriterlerini temel almak, sürdürülebilirliği sağlama açısından sağlam bir adım olacaktır. Bu anlamda jeoparkın “büyüklüğü ve kuruluşu”, “yönetim ve yerel katılım”, “ekonomik gelişim”, “eğitim” ve “koruma” şeklinde belirlenen beş kriter için gerekli koşullar sağlandığı takdirde alanın sahip olduğu tüm değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarılması garanti altına alın-

dığı gibi, burada gerçekleştirilecek jeoturizm faaliyetlerinin de akılcı yönetimi sağlanabilecektir (GGN, 2010).

Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı için ortaya çıkan eksikliklerin UNESCO GGN kriterlerine göre şu şekilde giderilmesi mümkündür:

- Jeoparkın uluslararası, bölgesel ve milli önemi vurgulanarak bu konunun üzerinde daha fazla durulmalıdır.
- Jeoçeşitlilik, biyoçeşitlilik ve kültür arasında bir sinerji yaratılmalıdır ve buna ek olarak somut ve somut olmayan mirasları da çalışmalara dâhil etmek gerekmektedir.
- Jeoparkın yönetimini sağlayan paydaşlar etkili bir yönetim altyapısına, yetişmiş kalifiye elemana ve sürdürülebilir finansal desteğe sahip olmalıdırlar.
- Jeopark sahip olduğu güçlü toplum desteğine yerel katılımı da eklemelidir. Sürdürülebilir turizm ve diğer ekonomik aktiviteler ancak yerel halk çalışmalara dâhil edilirse başarılı olabileceği için, bu konuda yerel girişimciler desteklenmeli ve cesaretlendirilmelidir. Bu bakımdan jeoparkın ana stratejik hedeflerinden birisi sürdürülebilir kalkınma çatısı altında ekonomik aktiviteleri canlandırmak olmalıdır. Bir başka deyişle; jeopark, jeoturizm ve jeo-ürün gibi çevreye karşı duyarlı iş imkânları yaratarak, yerel halk için ek gelir kaynağı oluşturmalıdır.
- Jeopark konusunda bilgili ve yabancı dil bilen profesyonel rehberler yetiştirilmelidir.
- Jeoparkın profesyonel yönetim yapısının, sürdürülebilir sosyo-ekonomik ve kültürel politikalara ve uygulama planlarına sahip olması gerekmektedir.
- Alanda veya yakınında müzeler ve eğitim merkezleri kurulmalı ve kurulan bu merkezlerde, kaynak koruma konusunda yerel halk ve turistler için ayrı ayrı programlar oluşturulmalıdır.
- Ulusal yasalarla; doğal yerinde olan ve bölgeyi temsil eden kayalar, mineral ve mineral kaynakları, fosiller ve önemli yeryüzü şekilleri korunma altına alınmalıdır.

Buradaki jeositlerin her biri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre “doğal sit alanı” kategorisine girebilir. Ancak bu koruma statüleri derecelerine göre sadece yapılaşma ile ilgili tedbirleri sağlamaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı; bu haliyle jeolojik eserleri koruma konusunda hâlihazırdaki yasalar yetersiz kaldığından,

mevcut yasaların jeoparkları içerecek şekilde güncellenmesi veya bir “jeopark kanunu” çıkartılması gerekmektedir.

Sonuç olarak Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı’nda turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için; jeoparkın kendisine ait bir yönetim yapısının ortaya konmasının ve bu yönetimin katılımcı bir anlayışla, UNESCO GGN kriterlerini de dikkate alan bir yönetim planını ortaya koyması gerekmektedir. Alanda turizm nedeniyle oluşabilecek, gelecekte olası muhtemel tahribatların önlenmesi amacıyla yönetim planının sürdürülebilir turizm gelişim stratejisini içerecek şekilde ele alınması ve alanın ziyaretçi yönetim planının da ortaya konması bir zorunluluktur. Bu şekilde bir yaklaşım içine girilmediği takdirde, alandaki jeolojik mirasların her geçen gün biraz daha yıpranması veya zarar görmesi sonucu jeositlerin geri dönüşümü olmayacak şekilde kayıbi söz konusu olabilecektir.

Kaynakça

- Bahram, S. N. (2009). *Fundamentals of geotourism: With emphasis on Iran*. Tehran-Iran: Samt Organization Publishing.
- Boley, B. B. (2009). *Geotourism in the crown of the continent: Developing and testing the geotourism survey instrument*. Unpublished Master Thesis, University of Montana Missoula, Georgia.
- Emrealp, S. (2005). *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı-yerel gündem 21 uygulamalarına yönelik kolaylaştırıcı bilgiler el kitabı* (2. baskı). İstanbul: IULA-EMME Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı Yayını.
- GGN. (2010). *Guidelines and criteria for national geoparks Seeking UNESCO’s assistance to join the global geoparks network*. 21.09.2013 tarihinde <http://www.globalgeopark.org> adresinden erişilmiştir.
- Gümüş, E. (2008). *Yeni bir doğa koruma kavramı: UNESCO jeoparklar çerçevesinde Çamlıdere (Ankara) Fosil Ormanı fizibilite çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Samsun.
- Gürsay, S. (2013). *Kızılcahamam – Çamlıdere Jeoparkı’nda Jeoturizm ve Sürdürülebilirlik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hartling, W. J. ve Meier, I. (2010). Economic effects of geotourism in Geopark Terra vita: Northern Germany. *The George Wright Forum*, 27(1), 29-39.
- Jemirko. (2013). *Jeolojik miras terimleri*. 20.09.2013 tarihinde <http://www.jemirko.org.tr> adresinden erişilmiştir.
- Jeoparkankara. (2014). *Jeotur ve jeoyolları gösteren harita*. 24.03.2014 tarihinde www.jeoparkankara.com adresinden erişilmiştir.
- Koçan, N. (2012). Ekoturizm ve sürdürülebilir kalkınma: Kızılcahamam – Çamlıdere jeopark ve jeoturizm projesi. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 6(2), 69-82.
- Novelli, M. (2008). *Niche tourism contemporary issues trends and cases*. USA: Elsevier Publication.
- Nwafor, O. (2012). Niche tourism and the challenges of developing medical tourism in the Western Cape Province of South Africa. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies*, 4(3), 600-604.
- Rogerson, M. C., Simango S. ve Rogerson, M. J. (2013). From recreation to niche tourism: The transformation of birdwatching in South Africa. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*, 19(2), 122-137.
- United Nations. (1987). *Our common future, chapter 2: Towards sustainable development*. 26.04.2014 tarihinde <http://www.un-documents.net/ocf-02.htm> adresinden erişilmiştir.
- UNCSD. (2012). *Report of the United Nations conference on sustainable development: The future we want*, Rio de Janeiro, Brazil. 01.12.2014 tarihinde <http://www.uncsd2012.org/content/documents/814UNCSD%20REPORT%20final%20revs.pdf> adresinden erişilmiştir.
- UNWTO. (2006). *International workshop on tourism statistics. Indicators of sustainable development for tourism destinations and operations*. World Tourism Organization, Madrid, Spain. 01.12.2014 tarihinde <https://unstats.un.org/unsd/tradeserv/Workshops/Madrid/UNWTO%20presentation%20-%20item19.pdf> adresinden erişilmiştir.
- UNWTO. (2011). *Sustainable tourism for development*. 01.12.2014 tarihinde <http://www.unwto.org/ebook/sustainable-tourism-for-development/> adresinden erişilmiştir.
- Wilhelm, A. S. ve Barbieri, C. (2013). Niche tourism attributes scale: A case of storm chasing. *Current Issues In Tourism*, 16(5), 495-500.